
Na úvod

Nietzsche a súčasnosť

Béla Egyed

Od vydania Nietzscheho prvej knihy Zrod tragédie z ducha hudby je jeho dielo zdrojom vášnivej polemiky. Vyše sto rokov mal svojich obdivovateľov aj oponentov. Niektorí ho vebili ako kritika dekadentnej civilizácie, iní ho zavrhlí ako bezohľadného nihilistu. V posledných desaťročiach, predovšetkým v odozve na Heideggerovu monumentálnu štúdiu o Nietzsche, sa pozornosť presunula od Nietzscheho tvrdení k filozofickým motívom, ktoré stáli v ich pozadí, či dokonca ich mohli zmierniť. Aj keď je tón komentárov o Nietzsche v posledných desaťročiach poväčšine priaznivý, nájdu sa aj také, ktoré odmietajú „domestikáciu“ Nietzscheho. Pokiaľ sa dnes máme od Nietzscheho čokoľvek naučiť, musíme si tieto kritiky vypočuť. Aj keď sa všetky neprijmú. Väčšina prispievateľov v tomto čísle *K&K* je priaznivo naklonená Nietzscheho stanovisku. Niektorí dokonca, aj keď nepriamo, reagujú na kritiku namierenú proti nemu. Aby bolo jasné, o čo ide v Nietzscheho textoch, poukážeme na niektoré najvážnejšie námietky, ktorým musia čeliť.

K otázke morálky:

1) Podľa niektorých kritikov nie je jasné, čo Nietzsche myslí „prehodnotením

všetkých hodnôt“. Chce nahradit' staré hodnoty novými? Ak áno, podľa akého kritéria sú nové hodnoty nadradené starým? Nietzsche niekedy naznačuje, že hodnotiace kritérium zabezpečí **život**. Otázka potom znie: „Podľa akých kritérií hodnotiť sám život?“

2) Predchádzajúci bod súvisí s Nietzscheho „perspektivizmom“. Podľa tohto názoru neexistuje žiadne absolútne meradlo, t. j. všetky sudy vychádzajú z konkrétnej perspektívy. Z toho vyplýva prirodzená námietka: „Prečo brať vážne práve Nietzscheho perspektívu?“

3) Spojenie Nietzscheho útoku na „súcit“ a „lútosť“ – na dva základné pojmy židovsko-kresťanskej morálky – a jeho doktríny o „vôli k moci“ považujú niektorí kritici za nebezpečné nabádanie byť bezohľadný k blahu ostatných.

K otázke politiky:

4) Niektorí Nietzscheho interpreti sú ochotní pristúpiť na jeho „etický perfekcionizmus“. Sú však ostro proti jeho „politickému perfekcionizmu“. Myslia si, že tento perfekcionizmus v akejkolvek podobe povedie k rovnakému totalitarizmu, aký zdiskreditoval posledné storočie. Nietzscheho obdiv k hinduistickému Zákonu Manu (prísne oddelenie kást)

a obhajoba „šlachtenia“ vyvolali ostrú kritiku jeho „politiky“.

5) Väčšinu čitateľov, dokonca aj tých, ktorí sú obvykle priaznivo naklonení Nietzscheho názorom, mrzí, že opovrhol politikou demokracie. Nazdávajú sa, že keby Nietzsche netrval na niektorých neudržateľných politických predpokladoch, mohol poskytnúť užitočnú vnútornú kritiku liberálnej demokracie.

6) Väčšina odborníkov odsudzuje to, ako nacisti zneužili Nietzscheho názory. Hoci sa mu antisemitizmus bránil, podnikali sa nazdávajú, že pohanské elitárstvo, jeho kritika „degenerovanej“ kultúry a jeho doktrína nadčloveka boli veľmi blízke nacistom, ktorí si ich privlastnili. Napriek tomu, že Nietzsche opovrhoval antisemitmi, a opovrhoval by aj nacistami, podľa týchto odborníkov je do istej miery zodpovedný za to, ako sa jeho názory zneužili.

To sú vážne námietky. Prinajmenšom upozorňujú na to, aké nebezpečné môžu byť Nietzscheho názory v rukách tých, ktorí na ne nie sú pripravení. I keď niektoré z nasledujúcich eseí a komentárov poskytnú odpoveď na uvedené námietky, pokúsim sa uviesť prečo si myslím, že Nietzscheho *oeuvre* napriek všetkej kritike dokáže poslúžiť ako užitočný sprievodca dneškom.

Tak ako pre Nietzscheho, aj pre nás je najväčším nebezpečenstvom všadeprítomná populárna kultúra „z výpredaja“. Pozýva nás žiť vo falošnej nádeji, myslieť si, že naším smrteľným problémom – životnému prostrediu, ubúdajúcim prírodným zdrojom alebo ozbrojeným konfliktom – môžu čeliť ošúchané morálne

a politické heslá či metódy. Nietzsche bol nahnevaný – a my by sme mali byť tiež. Nie preto, lebo mocní robia zlé rozhodnutia, ale pretože žiadne prijateľné rozhodnutia neexistujú. Nietzsche bol zúfalý – a my sme tiež – z toho, aké vyhliadky čakajú Zem. Ale nestratil nádej – ani my ju nesmieme stratiť. Spolu s ním, a miestami aj proti nemu môžeme dúfať, že nový spôsob myslenia – nový spôsob bytia – je v budúcnosti stále možný.

Toto číslo K&K sa skladá z troch častí. V prvej časti sú odpovede na otázky, ktoré poslala redakcia filozofom a politológom. V druhej sú citáty o Nietzsche od známych spisovateľov a mysliteľov. Niektoré poskytujú dôležité nahliadnutie do Nietzscheho filozofie a iné hovoria viac než o samotnom Nietzsche o autorovi citátu. V tretej časti sú štyri eseje, ktoré pokrývajú rozdielne aspekty Nietzscheho myslenia. Horst Hutter skúma, aké metódy použil Nietzsche v svojom projekte „sebaaprekonávania“. Alan Schrift uvažuje o tom, ako Nietzsche ovplyvnil postmoderné myslenie, predovšetkým Derridu, v otázke „autorstva“ a „autority“. György Tatár vysvetľuje Nietzscheho učenie o „večnom návrate“ ako reakciu na „smrť boha“. Béla Egyed rekonštruje Nietzscheho politické myslenie a ponúka hypotézu, ako by sa dala realizovať politika vôle k moci.

Z anglického originálu preložil Ondrej Gajdoš